

NORDISK SAMEKONVENTION

Regeringarna i Finland, Norge och Sverige,

som konstaterar

att samerna som folk och urfolk i de tre staterna har en egen kultur, ett eget samhällsliv och egna språk som sträcker sig över staternas gränser,

att redan den första kodicillen till gränstraktat den 7 och 18 oktober 1751 (Lappkodicillen) la en grund för gränsöverskridande samarbete och bekräftade samernas rättigheter enligt gammal sedvana,

att samernas rättigheter skyddas i internationella konventioner om mänskliga rättigheter,

att Förenta Nationerna år 2007 antog en deklaration om urfolkens rättigheter och att understödet för urfolksdeklarationen upprepades i slutdokumentet från Förenta Nationernas världskonferens för urfolk år 2014,

att Norge men varken Finland eller Sverige vid tidpunkten för undertecknandet av denna konvention har ratificerat Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention nr 169 från år 1989 om urfolk och stamfolk i självstyrande länder,

som påminner om

att Förenta Nationernas vägledande principer om företag och mänskliga rättigheter och OECD:s riktlinjer för multinationella företag ger näringslivet ett särskilt ansvar för att respektera de mänskliga rättigheterna, inklusive urfolks rättigheter, och ger staterna ett ansvar för att vägleda företagen i fråga om att respektera dessa rättigheter,

som lägger till grund

att vid fastställande av det samiska folkets framtida rättsställning ska särskilt beaktas att samerna genom historien inte har behandlats som ett likvärdigt folk och därvid har utsatts för orättvisa,

att det samiska folket har en önskan, vilja och rätt att ta ansvar för att utveckla sin egen framtid,

att staterna ska beakta samernas självbestämmanderätt då de uppfyller sina skyldigheter i enlighet med denna konvention,

att konventionen inte hindrar att staterna, med beaktande av artikel 2 om minimirättigheter och artikel 4 om samernas rätt till självbestämmande, ger en rätt att bli införd i sametingets röstlängd till andra som anser sig vara samer och som har en nära anknytning till samisk kultur,

att samiska områden i denna konvention kan avgränsas olika i de tre länderna och på olika sätt för olika frågor, men att det sker med respekt för den samiska historiska och samtida närvaron och samiskt brukande, i syfte att bekräfta och stärka samisk kultur, språk och samhällsliv och med stöd av samernas rätt till självbestämmande,

att med samiska näringar och samiskt resursutnyttjande i denna konvention avses sådana traditionella samiska näringar och sådant traditionellt samiskt resursutnyttjande som upprätthåller och utvecklar samernas kultur, språk och samhällsliv, och att traditionellt brukande inte hindrar att nya ändamålsenliga driftsformer införs,

att renskötsel, fiske och annat samiskt traditionellt brukande av naturresurserna har särskild betydelse för att upprätthålla och utveckla samisk kultur, språk och samhällsliv,

att samiska kvinnor har en central roll i att upprätthålla och utveckla samisk kultur, språk och samhällsliv.

som erkänner

att samerna måste ha tillgång till land och vatten som grundval för samisk kultur, språk och samhällsliv,

att samer – liksom andra – på så väl individuell som kollektiv grund kan ha upparbetat både äganderätt och bruksrättigheter,

att konventionen säkerställer men inte förändrar upparbetade rättigheter i samiska områden,

att staterna har ett särskilt ansvar att, med respekt för samiska sedvanor, säkerställa en verklig möjlighet för samer att genom det nationella rättsystemet få upparbetade landrättigheter i sina områden erkända och fastställda genom dom,

att staterna har möjlighet att säkerställa att samerna tar del i värdet av de naturresurser som utvinns i samiska områden med beaktande av den effekt på samernas näringar, kultur och traditionella livsföring som utvinning av naturresurser haft och har i samiska områden,

som erkänner sametingens aktiva roll i och deltagande under förhandlingarna och som beaktar att sametingen i de tre staterna har gett sitt bifall till konventionen,

har enats om följande nordiska samekonvention.

Kapitel I Det samiska folkets allmänna rättigheter

Art. 1 Konventionens ändamål

Konventionens ändamål är att bekräfta och stärka det samiska folkets rättigheter så att samerna kan bevara, utöva och utveckla sin kultur, sina språk och sitt samhällsliv med minsta möjliga hinder av landgränserna.

Art. 2 Minimirättigheter

De rättigheter som skyddas i denna konvention är minimirättigheter. Det hindrar inte den enskilda staten att utvidga samernas rättigheter eller att vidta mera omfattande åtgärder och kan inte användas som grund för att begränsa de rättigheter för samer som följer av andra rättsregler eller internationella åtaganden.

Art. 3 Samernas rättigheter

Samerna är urfolk i de fördragsslutande staterna. Samerna har rätt att bevara, utöva och utveckla sin kultur, sina språk och sitt samhällsliv.

Staterna ska på ett effektivt sätt skydda samernas rättigheter och om det behövs genom särskilda åtgärder underlätta för samerna att utöva dessa rättigheter.

Art. 4 Rätt till självbestämmande

Det samiska folket har rätt till självbestämmande. Med stöd av denna rätt får det fritt bestämma sin politiska ställning och sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling.

Självbestämmande utövas genom självstyre i interna frågor samt genom konsultation i frågor som kan få särskild betydelse för samerna.

Art. 5 Jämställdhet mellan kvinnor och män

Staterna ska främja jämställdhet mellan samiska kvinnor och män samt mellan samiska flickor och pojkar. Målet är att uppnå jämställdhet mellan samiska kvinnor och män.

Vid beredning av ärenden och beslutsfattande inom områden som avses i denna konvention ska staterna analysera och beakta vilka konsekvenser en åtgärd får för samiska kvinnor och män.

Åtnjotandet av de fri- och rättigheter som anges i denna konvention ska säkerställas utan diskriminering på grund av kön.

Art. 6 Samiska barns rättigheter

Staterna ska särskilt främja samiska barns rätt att vart för sig och tillsammans med andra samer bevara, utöva och utveckla sin kultur, sina språk och sitt samhällsliv.

Staterna ska fästa särskild uppmärksamhet vid samiska barns behov och rättigheter då de fullgör sina skyldigheter enligt denna konvention. Samiska barn ska ha rätt till inflytande utifrån sin ålder och mognad i frågor som rör barnet. Vid alla åtgärder som rör samiska barn ska barnets bästa komma i främsta rummet.

Art. 7 Icke-diskriminering

Samer ska tillförsäkras skydd mot diskriminering som har samband med samisk tillhörighet.

Staterna ska vidta effektiva åtgärder för att motverka diskriminering av och fördomar mot samer samt främja ömsesidig respekt och förståelse mellan samer och övrig befolkning.

Art. 8 Språk

Med samiska avses i denna konvention samtliga samiska språk.

Art. 9 Sedvanor

Staterna ska visa tillbörlig respekt för det samiska folkets rättsuppfattningar, rättsliga traditioner och sedvanor.

Staterna ska vid utarbetande av lagstiftning på områden där det kan finnas samiska sedvanor utreda om sådana sedvanor föreligger och om de i så fall bör ges skydd eller på annat sätt beaktas i lagstiftningen.

Art. 10 Samverkan över landgränserna

Staterna ska underlätta samverkan mellan samer över landgränserna och sträva efter att avlägsna sådana hinder som följer av medborgarskap eller bosättningsort, eller som i övrigt beror på att samerna är ett folk bosatt över landgränserna.

Staterna ska underlätta för samerna att bevara, utöva och utveckla kultur, språk och samhällsliv över landgränserna. I detta avseende ska staterna särskilt underlätta för samerna att bedriva näringsverksamhet över dessa gränser samt utveckla möjligheter för samerna att få undervisning, hälso- och sjukvård samt socialvård i ett annat av dessa länder än bosättningslandet när detta framstår som mer ändamålsenligt.

Art. 11 Symboler

Staterna ska respektera samernas rätt att bestämma om bruk av den samiska flaggan och andra samiska symboler och verka för att samiska symboler synliggörs.

Kapitel II Själbestämmande

Art. 12 Sametingen

I varje fördragsslutande stat ska det finnas ett sameting, som är högsta samiska organ i landet. Sametinget företräder det samiska folket och väljs genom allmän rösträtt bland samerna i landet.

Bestämmelser om val till sametingen fastställs i lag.

Sametingen ska ha sådant ansvar och sådana uppgifter som gör det möjligt för dem att förverkliga samernas rätt till självbestämmande.

Sametingens uppgifter fastställs i lag. Sametingen bestämmer självständigt vilka övriga frågor de vill arbeta med och yttra sig över.

Art. 13 Sametingens röstlängd

En person som anser sig vara same och

- a) har samiska som hemspråk, eller
- b) har en förälder, en far- eller morförälder eller en förälder till en far- eller morförälder som har haft samiska som hemspråk, eller
- c) har en förälder som är eller har varit upptagen i Sametingets röstlängd,

ska ha rätt att, om övriga krav såsom ålder, medborgarskap och folkbokföring är uppfyllda, bli införda i Sametingets röstlängd i Finland, Norge eller Sverige.

Sametingen kan samarbeta om implementeringen av ovannämnda bestämmelse i enlighet med nationell lagstiftning.

Art. 14 Sametingens rätt till självstyre

Sametingen fattar självständiga beslut i de frågor som de enligt nationell lagstiftning ansvarar för samt i övriga frågor de arbetar med.

Art. 15 Samarbeten

Sametingen kan ingå avtal om samarbete med andra urfolk samt med nationella, regionala och lokala enheter.

Art. 16 Gemensamma organisationer

Staterna ska verka för att sametingen kan samarbeta och bilda gemensamma organisationer. Om den nationella lagstiftningen tillåter det kan offentliga förvaltningsuppgifter ges till sådana gemensamma organisationer.

Art. 17 Konsultation

Vid lagstiftning, beslut eller andra åtgärder som kan få särskild betydelse för samerna ska staten konsultera Sametinget. Konsultation ska ske i god anda, och enighet med eller samtycke från Sametinget ska eftersträvas innan beslut fattas. Staterna ska så snart som möjligt underrätta Sametinget när de påbörjar arbetet med sådana frågor.

Art. 18 Konsultation med andra företrädare

Vid lagstiftning, beslut eller andra åtgärder som kan få särskild betydelse för andra samiska intressenter än Sametinget, såsom samebyar, siidaer, renbeteslag, skoltsamernas byastämma eller andra samiska organisationer, ska staten om det finns skäl för det också konsultera företrädare för dem.

Art. 19 Internationell representation

Staterna ska främja sametingens rätt till självständig representation i internationella organisationer och möten som behandlar frågor av särskild betydelse för samerna.

Staterna ska aktivt involvera sametingen i internationella sammanhang när frågor av särskild betydelse för samerna behandlas.

Kapitel III Språk och kultur

Art. 20 Rätt till språk och kultur

Samer har rätt att utöva, använda, utveckla, bevara och till kommande generationer förmedla sina språk och sin kultur. Staterna ska respektera, främja och skydda dessa rättigheter.

Art. 21 Användning av samiska

Samer har rätt att använda sina personnamn samt få dem godkända enligt nationella regler.

I samiska områden ska samiska geografiska namn kunna godkännas och användas.

Samer har rätt att använda samiska i domstol och vid kontakter med myndigheter i samiska områden.

Staterna ska främja samers möjlighet att använda samiska inom hälso- och sjukvård samt omsorg i samiska områden.

Staterna ska underlätta användningen av samiska utanför de samiska områdena.

Staterna ska inom hälso- och sjukvård samt omsorg ta hänsyn till samiska kulturella förhållanden.

Art. 22 Samiskt kulturarv, samiska kulturella uttryck samt samisk traditionell kunskap

Staterna ska ta hänsyn till samiskt kulturarv, samiska kulturella uttryck och samisk traditionell kunskap när de fattar beslut i frågor som rör samiska förhållanden.

Samiskt materiellt kulturarv ska skyddas i lag. Staterna ska verka för att det samiska immateriella kulturarvet tryggas. Sametinget eller myndigheter i samarbete med Sametinget, samiska museer eller andra samiska institutioner ska ansvara för frågor om samiskt kulturarv.

Samiskt kulturarv som innehas av staten eller ett annat offentligt organ ska förvaltas av Sametinget eller av museer eller institutioner i samarbete med Sametinget.

Staterna ska verka för att samisk kulturegendom återförs och förvaltas enligt tredje stycket.

Art. 23 Undervisning

I samiska områden har samer i grundskolan eller i en annan motsvarande skolform rätt till undervisning i och på samiska. I andra geografiska områden ska staterna säkerställa att samer ges möjlighet till undervisning i samiska och främja möjligheter till undervisning på samiska.

Staterna ska vidta åtgärder inom utbildningsområdet för att öka kunskapen om och respekten för samernas ställning och rättigheter som urfolk samt deras historia, språk och kultur.

Sametinget ska, i enlighet med artikel 17, konsulteras om eller inom fastställda ramar kunna utveckla undervisningens innehåll i samiska ämnen och om samisk historia, kultur, samiska traditionella näringar och samiskt samhällsliv.

Staterna kan, om det bedöms nödvändigt, tillfälligtvis erbjuda alternativa undervisningsmetoder för områden där det inte finns lärare med kunskap i samiska och där antalet samiska elever är ringa.

Art. 24 Forskning

Staterna ska skapa goda förutsättningar för forskning och forskningssamverkan som är av betydelse för det samiska samhället. Sådan forskning ska bedrivas med beaktande av vedertagna forskningsetiska regler och med hänsyn till de internationella principer som anammats gällande forskning om urfolk.

Art. 25 Medier

Staterna ska verka för ett brett medieutbud på samiska.

Staterna ska, så långt möjligt, med hänsyn tagen till mediernas oberoende, se till att samerna ges möjlighet att skapa och använda sina egna medier.

Art. 26 Samarbete över landgränserna

Staterna ska främja samarbete över landgränserna om den samiska språkvården och särskilt om fastställande av språknormer och terminologi.

Staterna ska främja samarbete över landgränserna i frågor som rör utbildning och undervisning i och på samiska samt i samernas historia, kultur och språk. Staterna ska vidare främja samarbete över landgränserna i frågor som rör utveckling av undervisningsmaterial på samiska och i samernas historia, kultur och språk.

Staterna ska främja samarbete över landgränserna i fråga om dokumentation, skydd och nyttjande av samiskt kulturarv och samisk traditionell kunskap.

Staterna ska så långt som möjligt och med hänsyn tagen till mediernas oberoende uppmuntra samarbete över landgränserna mellan medier som erbjuder ett medieutbud på samiska.

Kapitel IV Land och vatten

Art. 27 Rätt till land och vatten

De områden som samerna traditionellt har brukat är en grund för att samer ska kunna bevara, utöva och utveckla sin kultur, sina språk och sitt samhällsliv.

I staterna har samer genom långvarigt traditionellt bruk av land och vatten upparbetat kollektiv eller individuell ägande- eller bruksrätt i samiska områden.

Art. 28 Skydd av rättigheter till land och vatten

Staterna ska vidta åtgärder för att säkerställa samernas rätt till, tillgång till och möjligheter att bruka de naturresurser som traditionellt har brukats av samer i samiska områden.

Staterna ska säkerställa att det finns lämpliga förfaranden i nationell rätt som med bindande verkan kan fastställa samers rättigheter till land och vatten.

Vid bedömningen av om det finns rättigheter ska beaktas att samiskt brukande ofta inte lämnar varaktiga spår i naturen.

Art. 29 Ömsesidig hänsyn

Staterna ska se till att rättighetsinnehavare och alla andra brukare av land och vatten visar ömsesidig hänsyn till varandras intressen med beaktande av det samiska brukandets betydelse för samisk kultur, språk och samhällsliv.

Art. 30 Ingrepp i eller ändrad användning av naturresurser

Då staterna överväger att besluta om eller ge tillstånd till ingrepp i eller ändrad användning av naturresurserna i samiska områden ska staterna fästa särskild vikt vid att ingreppen eller den ändrade användningen inte medför påtaglig skada för samernas kultur, språk eller samhällsliv. Vid avgörande av huruvida ingreppet eller ändringen kan tillåtas ska staterna i detta syfte se till att den samlade effekten av olika åtgärder med verkan i området på samernas kultur, språk och samhällsliv beaktas.

Vid ingrepp i samers äganderätt eller bruksrätt ska ersättning lämnas enligt vad som närmare föreskrivs i nationell rätt.

Art. 31 Samernas rätt att utöva sin kultur, sina språk och sitt samhällsliv

Samerna som urfolk ska inte genom ingrepp i eller ändrad användning av naturresurser förvägras rätten till att utöva sin egen kultur, sina språk och sitt samhällsliv.

Art. 32 Förvaltning av naturresurser

Med beaktande av att samers rättigheter till land och vatten är av särskild betydelse för bevarandet av samernas kultur, språk och samhällsliv, ska staterna och andra som förvaltar statlig egendom så långt som möjligt samråda med eller på annat sätt aktivt involvera samerna i frågor rörande förvaltningen av naturresurser som berör samerna och som inte omfattas av kraven i artikel 17.

Art. 33 Natur- och kulturmiljö

Staterna ska, med respekt för samisk traditionell kunskap, främja ett hållbart nyttjande av natur- och kulturmiljön i samiska områden, med beaktande av natur- och kulturmiljöns särskilda betydelse som grund för samernas kultur, språk och samhällsliv.

Kapitel V Näringar

Art. 34 Samiska näringar

Samiska näringar är av särskild betydelse för att bevara, utöva och utveckla samisk kultur, språk och samhällsliv.

Naturnäringar inklusive fiske, jakt, småskalig djurhållning och tillvaratagande av naturresurser har en lång samisk tradition i olika samiska områden och inverkan på språk, kultur och samisk traditionell kunskap samt på bosättning, hushållsekonomi och råvaror för duodjiproduktion.

Staterna ska främja samiska näringar.

Näringsutövning och resursutnyttjande ska fortsätta att räknas som samisk kulturutövning, även om nya ändamålsenliga driftsformer enligt den allmänna samhällsutvecklingen införs.

Art. 35 Kulturella och kreativa näringar och turism

Samisk kultur, historia och natur är en resurs för kulturella och kreativa näringar och turism i samiska områden. Staterna ska främja att nyttjande av denna resurs sker på ett hållbart sätt för och med respekt för samisk kultur, språk och samhällsliv.

Art. 36 Renskötsel

Renskötseln som en samisk näring och kulturform grundar sig på sedvana och ska skyddas i lag.

Staterna ska främja den av samer utövade renskötselns ställning och verksamhetsförutsättningar samt utveckla gränsöverskridande samarbete.

Art. 37 Marina resurser

I sjösamiskt område ska det vid reglering och fördelning av viltlevande marina resurser läggas speciell vikt vid det samiska brukandets särskilda betydelse för samernas kultur, språk och samhällsliv.

Art. 38 Duodji

Staterna ska genom lagstiftning, administrativa åtgärder eller ekonomiska åtgärder främja samernas möjligheter att återuppliva, bevara, skydda och utveckla traditionella färdigheter, seder och traditionell kunskap som hänför sig till duodji samt främja möjligheterna att utöva duodji som näring.

Kapitel VI Genomförande av konventionen

Art. 39 Samarbetsråd av ministrar och sametingspresidenter

De ministrar som är ansvariga för samiska frågor i Finland, Norge och Sverige samt sametingspresidenterna i vart och ett av dessa tre länder ska hålla regelbundna möten.

Detta samarbete ska främja ändamålet med denna konvention enligt artikel 1. Vid mötena ska genomförandet av denna konvention behandlas.

Art. 40 Uppföljning av konventionens genomförande

Genomförandet av denna konvention ska följas av en arbetsgrupp knuten till Nordiska ämbetsmannaorganet för samiska frågor. Arbetsgruppen ska bestå av sex ledamöter som representerar staterna och sametingen. Staterna utnämner en ledamot var och de tre sametingen utnämner en ledamot var.

Uppföljningen av konventionen ska ske genom dialog mellan de tre staterna och de tre sametingen i arbetsgruppen. Målsättningen med dialogen är att identifiera utmaningar, att utbyta erfarenheter och information om god praxis samt att tillsammans söka enighet om lösningar som främjar konventionens ändamål.

Arbetsgruppen handlägger tematiska frågor samt rapporter från sametingen och andra om hur samernas rättigheter enligt denna konvention förverkligas. Arbetsgruppen ska kunna samarbeta med olika aktörer.

Arbetsgruppen ska kunna lämna sina förslag och rapporter till ländernas regeringar och sameting för att främja konventionens ändamål. Om ett förslag eller en rapport inte avges i samstämmighet, kan ledamöterna avge särskilda anmärkningar.

Arbetsgruppen bestämmer om sina egna stadgar och reglerar i sina stadgar närmare ovan nämnda verksamhet.

Art. 41 Utgifter för uppföljning av konventionen

Utgifter som uppstår i samband med uppföljningen av konventionens genomförande enligt artikel 40 ska delas mellan de tre staterna i lika andelar eller enligt särskilt avtal.

Kapitel VII Övriga bestämmelser

Art. 42 Undertecknande

Denna konvention ska före undertecknande föreläggas de tre sametingen.

Art. 43 Ratifikation och ikrafträdande

Denna konvention ska ratificeras.

Konventionen träder i kraft trettio dagar efter den dag då samtliga parter har deponerat sina ratifikationsinstrument i det norska utrikesdepartementet.

Det norska utrikesdepartementet ska underrätta de övriga parterna om deponeringen av ratifikationsinstrumenten och om tidpunkten för konventionens ikrafträdande. Parterna ansvarar för att underrätta sametingen.

Art. 44 Ändringar i konventionen

Ändringar i denna konvention görs i samverkan med de tre sametingen.

En ändring av konventionen träder i kraft trettio dagar efter den dag då avtalsparterna har meddelat det norska utrikesdepartementet om att ändringarna har godkänts av dem.

Art. 45 Uppsägning

En part kan säga upp konventionen genom skriftligt meddelande därom till det norska utrikesdepartementet som underrättar de övriga parterna om mottagandet av ett sådant meddelande och om dess innehåll. Parterna ansvarar för att underrätta sametingen.

En uppsägning gäller endast den part som har lämnat in uppsägningen och träder i kraft sex månader efter den dag då det norska utrikesdepartementet mottagit meddelandet om uppsägningen.

Art. 46 Deponering av originaltexten och undertecknande

Originalexemplaren av denna konvention deponeras hos det norska utrikesdepartementet, som ska tillställa de övriga parterna bestyrkta kopior därav. Parterna ansvarar för att tillställa sametingen bestyrkta kopior av konventionen.

Till bekräftelse av detta har avtalsparternas ombud undertecknat denna konvention.

Konventionen ska göras tillgänglig på samiska språk.

Utfärdad i den 20- - på finska, nordsamiska, norska och svenska.